

**МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
ІНСТИТУТ ПРАВА ІМЕНІ КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА ВЕЛИКОГО**

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
«ПРАВНИЧІ СИСТЕМИ СУЧАСНОСТІ»
(для бакалаврів)**

Київ – 2016

Підготовлено доцентом кафедри історії та теорії держави і права Іваненко О.

Затверджено на засіданні кафедри історії та теорії держави і права (Протокол № 4 від 14.11.2016 р.)

Схвалено Вченою радою інституту права ім. Володимира Великого Міжрегіональної академії управління персоналом (Протокол № 12/1 від 01.12.16 р.)

Навчальна програма «Правничі системи сучасності» містить пояснювальну записку, тематичний план навчальної дисципліни «Правничі системи сучасності», питання для самоконтролю, теми самостійної роботи, орієнтовний перелік питань для тестового контролю самостійної роботи, список літератури.

Пояснювальна записка

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “Правничі системи сучасності” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців у галузі міжнародного права у галузі знань «Право» (08) за напрямом підготовки «Міжнародне право» (082)

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: загальні принципи та закономірності виникнення, становлення і розвитку національних правових систем та їх об'єднань у порівняльному аспекті, в т.ч. закономірності розвитку національних правових систем і їх об'єднань у правові сім'ї, кола, типи; методологічні проблеми порівняння національного права із зарубіжним та міжнародним правом; питання історико-порівняльного вивчення права та його антропологічної обумовленості.

Вивчення цих та дотичних до них проблем дає можливість зрозуміти важливість порівняльного правознавства для розвитку теоретичної юриспруденції та його практично-прикладне значення для розв'язання складних проблем міжкультурної правової комунікації.

Міждисциплінарні зв'язки: теорія держави та права; історія вчень про державу і право, актуальні проблеми теорії держави та права; галузеві юридичні дисципліни, основи права Європейського Союзу, історія України; історія держави і права зарубіжних країн; культурологія; філософія права; соціологія права; політологія.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Змістовий модуль: Статус, генезис і теоретико-методологічні засади порівняльного правознавства.
2. Змістовий модуль: Загальна характеристика основних правових сімей сучасності.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни «Правничі системи сучасності» є сприяння у становленні сучасного кваліфікованого фахівця-

правознавця, надаючи знання з сучасної правової компаративістики, правових систем сучасності, їх типології, механізмів їх міжнародної взаємодії. На основі вивчення основних положень порівняльного правознавства досягти кращого розуміння студентами сучасних тенденцій розвитку національних правових систем та їх об'єднань, окремих правових явищ та процесів, і, таким чином, забезпечувати підвищення рівня політичної та правової культури майбутніх юристів; розвивати вміння творчо застосовувати теоретичні знання у практичній роботі; формувати переконання та ціннісні орієнтації студентів відповідно до ідеалів гуманізму, демократії, соціальної справедливості, поваги до особистості; виховувати активну громадянську позицію, сприяти усвідомленню ролі та значення юридичної діяльності; розвивати в майбутніх правознавців високі професійні й особистісні якості.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Правничі системи сучасності» є сприяння у формуванні теоретичного правового мислення студентів, пізнання та вивчення ними правових явищ різних суспільств і держав, отримання наукових знань про якісні характеристики зарубіжного права і їх творче використання у вітчизняній юридичній практиці, віднаходження витоків правових явищ у правовій культурі різних народів, чітка орієнтація у розробці способів гармонізації та зближення сучасних правових систем, вироблення елементарних умінь і навичок експрес-аналізу національних правових систем окремих країн.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- основні особливості юридичної компаративістики, її структуру, історію та сучасні напрями розвитку;
- властивості методології юридичної компаративістики, її генезу, побудову, зв'язки з іншими юридичними науками та соціально-гуманітарними науками, перспективи розвитку;

- філософські та теоретичні засади юридичної компаративістики, методологічні підходи до праворозуміння властиві юридичним наукам різних країн, особливості формування національної правової доктрини;

- поняття, структуру компаративних наукових знань, їх співвідношення з нормативним і практичним правовим знанням, а також з іншими формами знання права;

- властивості, класифікації методів юридичної компаративістики, особливості адаптації загальнонаукових та інших методів стосовно специфіки правових явищ правових систем різних країн;

- правила, прийоми вибору, аналізу та оцінки об'єктів порівняльно-правових досліджень;

- види, предмет, особливості галузевих та інших порівняльно-правових досліджень;

- місце української правової системи в глобальних процесах права.

вміти:

- аналізувати властивості окремих юридичних наукових дисциплін, що здійснюють порівняльно-правові дослідження, визначати їх місце в структурі юридичної науки, зв'язки з іншими юридичними та соціально-гуманітарними науковими дисциплінами, виокремлювати предмет компаративної складової юридичної наукової дисципліни, визначати перспективи її розвитку;

- виокремлювати особливості методології конкретних порівняльно-правових досліджень, відрізняти методи предметних досліджень та методи побудови юридичних компаративних наукових знань, визначати можливості, шляхи та механізми застосування методів юридичних наук інших країн;

- виокремлювати, аналізувати філософські та теоретичні засади юридичної компаративістики певної країни, адаптувати їх стосовно конкретних вітчизняних юридичних компаративних досліджень, визначати їх необхідність та достатність;

- аналізувати предметні наукові знання юридичних компаративних дисциплін, відрізняти їх від інших видів правових та соціально-гуманітарних

знань, класифікувати за різними критеріями, визначати їх необхідність та доцільність для проведення певних юридичних наукових досліджень;

- розрізняти, виокремлювати, обирати необхідні та достатні загальні, філософські, загальнонаукові, частково-наукові та спеціальні методи конкретних юридичних компаративних наукових досліджень, адаптувати їх стосовно особливостей предмету та завдань власного дослідження.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **90 годин / 3 кредити ECTS.**

**Тематичний план
дисципліни «Правничі системи сучасності»**

Назва змістового модуля і теми
Змістовий модуль 1. Статус, генезис і теоретико-методологічні засади порівняльного правознавства
Тема 1. Порівняльне правознавство як наука і навчальна дисципліна
Тема 2. Правові системи в умовах глобалізації
Змістовий модуль 2. Загальна характеристика основних правових сімей сучасності
Тема 3. Романо-германська правова сім'я
Тема 4. Англо-саксонська правова сім'я. Система загального права
Тема 5. Правові сім'ї (типи) релігійного, звичаєвого та традиційного права
Разом годин: 90

Зміст дисципліни «Правничі системи сучасності»

Змістовий модуль 1. Статус, генезис і теоретико-методологічні засади порівняльного правознавства

Тема 1. Порівняльне правознавство як наука і навчальна дисципліна

Зародження, формування і розвиток ідей порівняльного правознавства. Наукові традиції порівняльного правознавства в Україні. Природа порівняльного правознавства. Протиріччя в історії розвитку порівняльного правознавства. Сучасний етап розвитку порівняльного правознавства. Порівняльне правознавство в сучасній Україні. Можливості використання результатів порівняльного правознавства.

Порівняльне правознавство як наука і навчальна дисципліна. Об'єкт і предмет порівняльного правознавства. Методологія порівняльного правознавства: поняття, структура, особливості. Основні види порівняльно-правових досліджень: синхронне і діахронне, внутрішнє і зовнішнє, мікро- і макропорівняння, нормативне і функціональне тощо.

Принципи порівняльного правознавства: поняття, види і зміст. Основні цілі (завдання) та функції порівняльного правознавства. Загальні правила порівняльно-правового аналізу.

Класифікація національних правових систем і їх об'єднань - сімей. Проблема вибору критеріїв класифікації національних правових систем. Поняття правової системи, національної правової системи, правової сім'ї, правового кола та їх співвідношення. Правова сім'я як специфічна категорія порівняльного правознавства. Класифікація правових сімей за Р. Давидом і К. Жоффре-Спінозі, Класифікація правових кіл за К. Цвайгертом і Х. Кьотцем. Підстави таких класифікацій. Порівняльний аналіз наукових класифікацій правових сімей.

Література: [1-8, 24, 30, 34, 38, 41-46]

Тема 2. Правові системи в умовах глобалізації

Правова система сучасного суспільства і наднаціональні правові системи. Основні наднаціональні правові системи: Європейського Союзу, Ради Європи, Співдружності незалежних держав (СНД). Механізм зближення і взаємопроникнення національних правових систем. Гармонізація національних законодавств. Модельні законодавчі акти. Уніфікація правових норм. Міжнародно-правова допомога. Попередження і розв'язання юридичних колізій.

Міжнародне право як об'єкт порівняльного правознавства. Співвідношення національного та міжнародного права. Реалізація міжнародно-правових норм у національному праві.

Особливості становлення та розвитку правової системи України. Роль вітчизняної правової доктрини у трансформації правової системи сучасної України. Уніфікація вітчизняного законодавства і проблема його адаптації до правової системи ЄС. Місце правової системи України на правовій карті світу. Фактори, що впливають на стан, розвиток і місце правової системи України у Європі та світі.

Література: [2-6, 25, 34, 37, 39, 40-42]

Змістовий модуль 2. Загальна характеристика основних правових сімей сучасності

Тема 3. Романо-германська правова сім'я

Основні етапи становлення і розвитку романо-германського права. Перший етап (XII-XIII ст.ст.) становлення романо-германського права як етап "університетського" права і доктринальна концепція права. Рецепція давноримського права. Другий етап становлення та розвитку права і розподіл світського та релігійного життя (XIII-XVIII ст.ст.). Становлення права як автономного суспільного інституту і нормативної системи. Третій етап розвитку права і посилення ролі законодавства (з XVIII ст. і дотепер).

Кодифікація законодавства як завершення формування романо-германського права.

Відмітні риси та особливості романо-германського права. Органічний зв'язок романо-германського права з давньоримським. Романо-германське право як продукт культури, а не державної влади і політики. Особливості структури романо-германського права, його висока доктринальність і концептуальність.

Джерела романо-германського права: поняття, види, основні риси. Класифікація джерел права на первинні і вторинні. Первинні джерела романо-германського права: Конституція, закон, підзаконні нормативні акти, міжнародні угоди, загальні принципи права. Правові звичаї і їх роль та місце в системі джерел права. Вторинні джерела романо-германського права: правові прецеденти, правова доктрина. Співвідношення між первинними та вторинними джерелами права.

Статус і роль правової науки та юридичної практики в правових системах романо-германської правової сім'ї. Основні тенденції розвитку системи романо-германського права в наш час.

Література: [1-4, 12-19, 24, 31, 33, 36, 42-46]

Тема 4. Англо-саксонська правова сім'я. Система загального права

Витоки і розвиток загального права. Основні періоди розвитку загального права: I період (до 1066 р.) - період звичаєвого права і виникнення загального права; II період (1066-1485 рр.) - етап утвердження загального права; III період (1485-1832 рр.) - час розквіту загального права і розповсюдження його за межі Англії; IV період (з 1832 р. і дотепер), коли відбуваються значні трансформації правової та державної систем Англії.

Природа і особливості загального права. Загальне право як "суддівське право". Казуальний характер загального права, домінування правового прецеденту. Своєрідність зв'язку із давньоримським правом. Особливості структури загального права, роль процесуального права і юридичної

процедури. Незалежність судової влади, своєрідність судової системи і юридичного процесу.

Основні джерела англо-саксонського права. Судовий прецедент як основне джерело права його природа, "ієрархія" судових прецедентів.

Закони в системі англо-саксонського права. Поняття закону (статуту) і його місце в системі нормативно-правових актів. Своєрідність кодифікації в країнах загального права.

Інші джерела англо-саксонського права: звичаї і правові звичаї, правова доктрина, розум. Розум як суть загального права; розум і принцип верховенства (панування, правління) права.

Специфіка національних правових систем США, Канади, Австралії. Правова система Шотландії.

Література: [3-7, 16-18, 21, 27, 30, 37, 44-46]

Тема 5. Правові сім'ї (типи) релігійного, звичаєвого та традиційного права

Правові типи релігійно-моральної орієнтації. Ісламське право (право ісламу): зародження, особливості структури, джерела (коран, сунна, іджма, кіяс). Сучасні тенденції розвитку мусульманського права. Інші релігійні системи: іудейське, канонічне (римо-католицьке) тощо. Тип звичаєвого права: історія виникнення, становлення та розвитку. Основні риси звичаєвого права. Джерела права та їх особливості. Колізійні норми та специфіка їх використання. Основні тенденції розвитку звичаєвого права у наш час.

Далекосхідна правова сім'я. Традиційне право: історія виникнення, становлення та розвитку. Основні риси традиційного права. Японське право і його основні риси. Запозичення традицій західної правової культури (романо-германського права та американського права). Китайське право: його структура, джерела і розвиток після другої світової війни. Пріоритет обов'язку перед правом. Основні тенденції розвитку традиційного права в сучасному світі.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Особливості романського та германського права.
2. Поняття та структура правової системи суспільства.
3. Роль та значення конституційного правосуддя у правових системах континентального права.
4. Виникнення, розвиток та регіони поширення загального права .
5. Звичаєве та канонічне право.
6. Місце та роль юридичної професії у правових системах загального права.
7. Типологізація сучасних правових систем світу.
8. Специфіка правотворчої та правозастосовчої діяльності у правових системах загального права.
9. Поняття міждержавної правової системи.
10. Роль юридичної науки, університетів у формуванні романо-германського типу правової системи.
11. Загальні ознаки правової системи англо-американського типу.
12. Основні ознаки та особливості правової системи Ради Європи.
13. Передумови виникнення континентального права та регіони поширення цього типу правової системи.
14. Ознаки релігійно-общинного підтипу правової системи.
15. Місце та роль юридичної професії у романо-германських правових системах.
16. Особливості правових систем англійського та американського права.
17. Основні риси романо-германського типу правової системи.
18. Доктрина прецедентного права та її загальна характеристика.
19. Основні юридичні ознаки сучасної правової системи України.
20. Місце закону в ієрархії нормативно-правових актів.
21. Юридична діяльність країнах мусульманського права.
22. Основні ознаки та особливості правової системи Європейського Союзу.
23. Ідентифікація правової системи України.

24. Виникнення, розвиток та регіони поширення скандинавського права.
25. Загальне право та право справедливості, їх співвідношення у англосаксонській системі права..
- 26.2 Особливості юридичної професії у скандинавських правових системах.
27. Правова доктрина в романо-германській правовій системі.
28. Місце та значення норм матеріального та процесуального права в англосаксонських правових системах.
- 29.1 Принципи, система та зовнішні форми (джерела) права.
30. Релігійно-общинний, філософсько-традиційний та звичаєво-общинний підтипи права.
31. Основні риси релігійно-звичаєвого типу права.
32. Інтеграційні процеси та уніфікація права.
33. Поняття правової сім'ї та її види
34. Умови виникнення, формування, розвитку та основні ознаки латиноамериканського права.
35. Поняття правової системи.
36. Загальна характеристика мусульманського права.
37. Нормативно-правовий акт – основна зовнішня форма континентального права
38. Співвідношення судового прецеденту та нормативно-правового акту у системі зовнішніх форм права.
39. Співвідношення правової доктрини, принципів права та юридичної норми у романо-германській системі права .
40. Роль кодифікації у створенні ефективної системи законодавства.
41. Співвідношення правової доктрини, системи та зовнішніх форм права.
42. Загальна характеристика філософсько-традиційного (далекосхідного) підтипу правової системи.
43. Ідентифікація правової системи України.
44. Загальна характеристика японського права: система, зовнішні форми права та юридична діяльність.

45. Поділ системи права на публічне та приватне право як ознака романо-германській правової системи .
46. Загальна характеристика мусульманського та індуського права.
47. Особливості правотворчої та правозастосовчої діяльності у правових системах Латинської Америки.
48. Рецепція ознак загального та континентального права у англосаксонській системі права.
49. Африканська концепція соціального розвитку.
50. Роль релігійного світогляду у формуванні права.
51. Загальна характеристика індуського права.
52. Юридична діяльність у країнах традиційного та звичаєвого права.
53. Загальна характеристика романо-германської правової сім'ї.
54. Ідентифікація правової системи України.
55. Основні юридичні ознаки сучасної правової системи України.
56. Юридична діяльність у країнах англосаксонської правової сім'ї.
57. Особливості правотворчої, правозастосовчої та правотлумачної діяльності згідно з концептуальними засадами позитивізму.
58. Юридична діяльність у країнах романо-германської правової сім'ї.
59. Виникнення і основні школи порівняльного правознавства.
60. Основні види та умови застосування покарань за здійснення злочинів по мусульманському праву.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Алексеев С.С. Общая теория права. Учебник для ВУЗов.- М.: Проспект, 2008.- 480 с.
2. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования / Пер. с англ. – 2–е изд. – М.: Изд–во МГУ: Изд. группа ИНФРА М – НОРМА, 1998. – 624 с.

3. Бехруз Хашматулла. Вступ до порівняльного правознавства: Навчальний посібник.– Одеса: Юрид. літ., 2002.– 328 с.
4. Бирюков М.М. Европейское право. Курс лекций. – М.: Омега-Л, 2006. – 128 с.
5. Бирюков М.М. Европейское право. Учебное пособие. – М.: Омега-Л, 2006. -126 с.
6. Білоус А.О. Політико-правові системи: світ і Україна.-К.,1997
7. Европейское право: Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека // отв. ред. Энтин Л.М.- М.: Норма, 2007. – 939 с.
8. Енгибарян Р.В. Сравнительное конституционное право. Учебное пособие. – М.: Юристъ, 2005. – 429 с.
9. Зимненко Б.Л. О применении норм международного права судами общей юрисдикции. Справочное пособие. – М.: Статут, 2005. – 539 с.
10. Иконникова, Г. И. Философия права [Текст] : учеб. для вузов / Г. И. Иконникова, В. П. Ляшенко. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Юрайт, 2010. - 351 с.
11. Кравчук І.В., Парапан М.В. Гармонізація національних правових систем з правом ЄС. – К.: Слово, 2004. – 320 с.
12. Кресін О. Порівняльне правознавство. Порівняльна політологія. Систематичний бібліографічний покажчик. – К.: Інститут держави і права ім.Корецького, 2002. – 312 с.
13. Кресін О.В. Порівняльне правознавство у системі юридичних наук. Проблеми методології. Монографія. Вип.3. – К.: Юридична думка, 2006. – 256 с.
14. Кресін О.В. Порівняльне правознавство. Вітчизняні та зарубіжні спеціалізовані центри дослідження і викладання. – К.: Юридична думка, 2005. – 192 с.
15. Марченко М.Н. Правовые системы современного мира. Учебник для ВУЗов. – М.: Зерцало – М, 2008. - 480 с.

16. Основы права [Текст] : рекомендовано ФГУ "Федер. ин-т развития образования" в качестве учеб. для сред. проф. образования неюрид. профиля / Н. А. Абузярова [и др.] ; ред.: В. Г. Тимирясов, А. Ю. Епихин. - М. : Альфа-М, 2012. - 351 с. : рис. - Библиогр.: с. 313-318
17. Право Европейского Союза. Учебное пособие для ВУЗов // Кашкин С.Ю., отв. ред.. – М.: Проспект, 2008 . - 320 с.
18. Правова система України: теорія і практика.-К.,1993
19. Правовая система России в условиях глобализации и региональной интеграции: теория и практика // Ред. Поленина С.В., Скурко Е.В. .– М.: Формула права, 2006. – 557 с.
20. Правовая система России в условиях глобализации: Сборник материалов "круглого стола" // ред. Колдаева Н.П., Лукьянова Е.Г.- М.: Ось-89, 2005. – 160
21. Прудников М.Н. История государства, права и судопроизводства зарубежных стран. – М.: Юнити-Дана, 2007. – 415 с.
22. Рене Давид. Основные правовые системы современности. - М.: Прогресс, 1988.-496 с.
23. Решетников Ф.М. Правовые системы стран мира. Справочник.- М.: Юридическая литература, 1993.
24. Савчин М.В. Порівняльне правознавство. Загальна частина. – Л.: ЦУЛ, 2005. -288 с.
25. Саидов А.Х. Сравнительное правоведение (основные правовые системы современности). – М.: Юристъ, 2005. – 448 с.
26. Саидов А.Х.. Сравнительное правоведение и юридическая география мира. - М.: Институт государства и права РАН, 1993. - 148 с.
27. Самарин В.И. Интерпол. Международная организация уголовной полиции. – СПб.: Питер, 2004. -202 с.
28. Свиридчук Н.П. Філософсько-правові засади конфліктів у сфері професійної діяльності юриста: монографія/ НАВС.- Київ, 2012.- 203с.

29. Скакун О.Ф. Правова система України на правовій карті світу. – Х.: Еспада, 2004. – 96 с.
30. Сравнительное конституционное право. - М.: Издательская фирма «Манускрипт», 1996.
31. Сравнительное правоведение: Сб. статей / Под ред. В.А.Туманова. -М.: Прогресс, 1978.
32. Тилле А.А. Социалистическое сравнительное правоведение.- М.: Юридическая литература, 1975.
33. Тилле А.А., Швеков Г.В. Сравнительный метод в юридических дисциплинах.- М.: Юридическая литература, 1978.
34. Тимохов Ю.А. Иностранное право в судебной практике. – М.: Волтерс Клувер, 2004. – 176 с.
35. Тихомиров А.Д. Юридическая компаративистика. Философские, теоретические и методологические проблемы. – К.: Знання, 2005. – 334 с.
36. Тихомиров Ю.А.. Курс сравнительного правоведения. - М.:Издательство НОРМА, 1996.- 427с.
37. Ткаченко В.Д., Погребняк С.П. та ін. Порівняльне правознавство. Підр. для юр. Вузів. – Х.:Право, 2003. – 274 с.
38. Феськов М.М. Трудове законодавство України і Європейська хартія (переглянута). Питання адаптації. – К.: Знання, 2005. – 276 с.
39. Цвайгерт К., Кетц Х. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права. Т.1.- М., 1995
40. Чантурия Л.Л. Введение в общую часть гражданского права (сравнительно-правовое исследование). – М.: Статут, 2006. – 349 с.
41. Черкасов А. Глава государства и правительство в странах современного мира. Конституционно-правовое регулирование. – М.: Экзамен, 2006. – 222 с.
42. Черноков А.Э. Введение в сравнительное правоведение. Учеб. пос. – М.: ИВЭСЭП, 2004. – 207 с.

43. Чиркин В.М.. Основы сравнительного государственоведения.-М.: Издательский дом «Артикул»,1997.- 352 с.
44. Чиркин В.М.. Элементы сравнительного государственоведения.- М.: Институт государства и права РАН,1994
45. Шумилов В.М. Правовая система США (3-е изд., перераб. и доп.). – М.: М/н отношения, 2010. – 408 с.
46. Юридическая этика [Текст] : учеб. пособие / [И. И. Аминов и др.]. - М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2010. - 239 с.

Додаткова

47. Абдоков С.А., Капицын В.М., Нахушев В.Ш. История политических и правовых учений для студентов вузов. – М.: Феникс, 2010. – 156 с.
48. Автономов А.С. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Учебник для ВУЗов. – М.: Проспект, 2007.- 548 с.
49. Административное право зарубежных стран. Учебное пособие.- М.: Издательство «Спарк»,1996
50. Алексеев С.С. Линия права. – М.: Статут, 2006. – 461 с.
51. Анакіна Т. Прецедентні рішення суду Європейських співтовариств у становленні правопорядку ЄС // Підприємництво, господарство, право. – 2008. – № 2. – с. 49-52.
52. Актуальные проблемы европейского права. Учебное пособие для ВУЗов // Отв ред. Энтин Л.М. – М.:Московский психолого-социальный институт, 2008.- 380 с.
53. Бачинин В.А. Энциклопедия философии и социологии права. – М.: Юридический Центр Пресс, 2006. – 480 с.
54. Бабкін В.Д. Сучасна методологія досліджень історії держави і права України // Антологія української юридичної думки: В 10 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова) та ін.: Т. 10: Юридична наука незалежної України / Відп. ред. Ю.С. Шемшученко, В.Ф. Погорілко. – К.: Вид. Дім «Юридична книга», 2005. – С. 103–115.

55. Бабкін В.Д., Усенко І.Б. Нарис історії розвитку загальної теорії держави і права, філософії та енциклопедії права // Антологія української юридичної думки. В 6 т./ Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова) та ін.: Т. 1: Загальна теорія держави і права, філософія та енциклопедія права / Відп. редактори В.Д. Бабкін, І.Б. Усенко. – К.: Вид. Дім «Юридична книга», 2002. – С. 9–43.
56. Бандура О.О. Деякі аспекти взаємного зв'язку цінностей та істини у праві // Проблеми філософії права. Т. I. – Київ – Чернівці: Рута, 2003. – С. 111–115.
57. Бандура О.О. Єдність цінностей та істини в праві: Монографія. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2000. – 200 с.
58. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы. – М.: Междунар. отношения, 2002. – 256 с.
59. Васильев Е.А., Комаров А.С. Гражданское и торговое право зарубежных государств. Т.1. В 2-х тт. – М.: Международные отношения, 2006. – 560 с.
60. Богатирьов І. Проблемність наукових досліджень у галузі кримінально-виконавчого права України // Право України. – 2008. - № 1. – с. 106-109.
61. Воробьев В.П., Чайко И.А. Израильский парламентаризм. Конституционно-правовой анализ. – М.: МГИМО, 2006. -152 с.
62. Гетьман-Павлова И.В. Международное частное право. Конспект лекций. Учебное пособие. – М.: Юрайт, 2007. – 223 с.
63. Гражданский процесс зарубежных стран. Учебное пособие для ВУЗов // Давтян А.Г., ред. – М.: Проспект, 2008. – 380 с.
64. Гражданское и торговое право зарубежных государств. В 2-х тт Т:1 Учебник для ВУЗов // отв. ред. Васильев Е.А., Комаров А.С.- М.: Международные отношения, 2006. – 635 с.

65. Графский В.Г. История политических и правовых учений. Учебник для ВУЗов. – М.: Проспект, 2007. – 596 с.
66. Данильян О.Г., Байрачная Л.Д., Максимов С.И. Философия права. Учебное пособие. – Х.: ЭКСМО, 2006. – 412 с.
67. Денисов В.Н. К критике буржуазных концепций сравнительного правоведения // Современная буржуазная политико-правовая идеология (Критический анализ). – К.: Наукова думка, 1985.
68. Довгерт А.С. Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона). – М.: Норма, 2006. – 1008 с.
69. Додонов В.Н. Прокуратуры зарубежных стран: справочник. – М.: Юрлитинформ, 2006. – 317 с.
70. История современной зарубежной философии: компаративистский подход. – Санкт-Петербург, 1997
71. Капіца Ю.М., Ступак С.К., Воробйов В.П. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України. – К.: Слово, 2006. – 1104 с.
72. Капранова В.А. Сравнительная педагогика: Школа и образование за рубежом. Учебное пособие. М.: Новое знание, 2004. - 221 с.
73. Каргин К.В. Юридические документы. – М.: Юристь, 2008. – 220 с.
74. Козочкин И. Уголовный кодекс штата Техас. – М.: Юрид.центр Пресс, 2006. – 5776 с.
75. Конституции государств Восточной Европы. Учебное и справочное пособие / Отв.ред. Д.А.Ковачев. – М.: Издательская группа ИНФРА.М - НОРМА, 1996.
76. Кузнецов Е.Н. Исполнительное производство Франции. – СПб.: Издательство СПбГУ, 2005. – 278 с.
77. Лазор О.Д., Лазор О.Я. Місцеве самоврядування. Вітчизняний та зарубіжний досвід. – К.: Дакор, 2005. – 560 с.
78. Лукашева Е.А. Права человека и процессы глобализации современного мира. – М.: Юридический центр Пресс, 2006. – 220 с.

79. Лукашевич В.З. Уголовный процесс России. Особенная часть. – СПб.: СПб Университет ИД, 2005. – 704 с.
80. Максакова В.И. Педагогическая антропология. Учебное пособие. – М.: Академия, 2006.- 207с.
81. Марченко М.Н., Мачин М.Ф. История политических и правовых учений. Учебное пособие. – М.: Проспект, 2007.- 480 с.
82. Марченко М.Н. Источники права. Учебное пособие для ВУЗов. – М.: Проспект, 2008. – 450 с.
83. Международное право. Учебник для ВУЗов / ред. Ковалев А.А., Черниченко С.В.- М.: Омега-Л, 2006. – 831 с.
84. Международное публичное право. Учебник для ВУЗов / Бекашев К.А., ред. – М.: Проспект, 2007. – 779 с.
85. Мережко А. Введение в философию международного права. Гносеология международного права. – К.: Юстиніан, 2002. – 192 с.
86. Мережко А.А. Наука международного частного права: история и современность. – М.: Таксон, 2006. – 356 с.
87. Нерсесянц В.С. Философия права. Учебник для ВУЗов. – М.: Норма, 2006. – 835 с.
88. Нобель П. Швейцарское финансовое право и международные стандарты. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – 230 с.
89. Осминин Б.И. Принятие и реализация государствами международных договорных обязательств. Монография. – М.: Волтерс Клувер, 2006. - 408 с.
90. Очерки сравнительного права (Сборник) / Под ред. В.А.Туманова.- М.: Прогресс,1981
91. Ригіна О. Професія судді у США: історико-правове дослідження // Підприємництво, господарство, право. – 2008. – № 2. – с. 115-118.
92. Самарин В.И. Интерпол. Международная организация уголовной полиции. – СПб.: Питер, 2004. -202 с.

93. Старжинський М.В. Порівняльне банківське право. – К.: Університетська книга, 2006. – 299 с.
94. Сучасні системи адвокатури / За ред. О.Д.Святоцького.- К.: Право України, 1993
95. Фененко Ю.В. Евразийское пространство: управленческо-правовое обеспечение социальной безопасности. – М.: ЮНИТИ, 2006. – 327 с.
96. Штогун С. Досвід Німеччини в організації адміністративного судочинства // Право України. – 2008. - № 2. – с. 123-125.

Адреси в глобальній комп'ютерній мережі Internet

1. Сайт “Бібліотека юриста” <http://www.lawbook.by.ru/>
2. Українська правнича фундація <http://www.ulf.com.ua/>
3. Центр європейського і порівняльного права <http://www.eclc.gov.ua/>
4. Центр розвитку українського законодавства <http://www.ulde.kiev.ua/news.php>
5. Національна Парламентська бібліотека України <http://www.nplu.kiev.ua/>
6. Національна бібліотека України 21 ім. В.І. Вернадського <http://www.nbu.gov.ua/>
7. Наукова бібліотека 21 ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка www.library.univ.kiev.ua
8. Наукова бібліотека Національного університету “Києво-Могилянська академія” <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib>
9. Російська державна бібліотека <http://www.rsl.ru/>
10. Російська національна бібліотека <http://www.nlr.ru:8101/>
11. Наукова бібліотека Московського державного університету ім. М.В. Ломоносова <http://www.lib.msu.su/>
12. Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій. Велика Британія <http://www.ials.sas.ac.uk/library/library.htm>
13. Юридична бібліотека Школи права Йелльського університету <http://www.law.yale.edu/library/>

14. Німецькі бібліотеки <http://www.ddb.de/>

15. Національна бібліотека Франції <http://www.bnf.fr/>

6. Форма підсумкового контролю успішності навчання залік.

7. Засоби діагностики успішності навчання комплекти тестових завдань до тем курсу, тести для модульних робіт, індивідуальні завдання, теми рефератів.